

Lilijana Domic

Samostalni istraživač, Zagreb

Izvorni znanstveni rad/Original scientific paper

2. 10. 2005.

Estetska i ekološka utopija u slici Dubravke Babić

Ključne riječi: *Dubravka Babić, hrvatska suvremena umjetnost, postmodernizam, Art-brut, enformel, moderna*
Key Words: *Dubravka Babić, Croatian Contemporary Art, Post-Modernism, Art-Brut, Informel, Modern Art*

Sve je sadržano u Prirodama i Cvijeću Dubravke Babić – ekspresionizam, tektonička snaga “Art Bruta” s asocijacijama na enformel i tačizam. Umjetnica je novim kreacijama virtuozno oživjela povijest umjetnosti, od animalističkih studija zapisanih u protoekspresionizmu Goye i Delacroixa do prekrivanja motiva cvijeća; uranjanjući u prirodu gradila je vlastite, prepoznatljive inačice, koje će ostati zapisane u povijesti hrvatske suvremene umjetnosti.

U recentnim radovima Dubravke Babić začudna je sprega linearnosti i mrlje, linearnih i stroboskopskih elemenata, kaotičnosti i reda. Začudna je, također, nova interpretacija inačice figurativnog ekspresionizma, koji današnju sliku Dubravke Babić transformira prema slojevima boje, gotovo prema reljefu. S novim ciklusom slika podastrih u Palači Milesi u Splitu (rujan/listopad 2005.) potvrđuje se interes umjetnice za simetriju, odnosno za repetitivnost, a brzina kojom nanosi pigment svjedoči o ekskluzivnoj samosvojnosti, jedinstvenosti u hrvatskoj suvremenoj umjetnosti.

Inovacije u opusu Dubravke Babić, što ih afirmira ova izložba jesu: magično repetiranje mrlje koja prekriva poznati motiv – primjerice toreadora i mitske životinje – poništavajući ga gotovo do ruba apstrakcije. U novim motivima cvijeća iz 2005. umjetnica mrlju rastvara do stroboskopske mreže. Unutar te mreže naziremo motive, ali i morfološke mijene, te napokon sve to blista u kromatskim nakupinama, u gustom rasteru linija. A opet, aplikacijom motiva cvijeta slika se transformira u pravcu likovne stvarnosti reljefa, odmičući se od stvarnosti livade, šume, visotravni. Ciklusom cvijeća Babićeva je ostvarila prizore svojevrstne vizualizacije zvučnih, svjetlosnih, ritmičkih tragova, koje

odgonetavamo u skladu s teorijom o empatiji Theodora Lippsa.

Uživljavanje u pojedinačna iskustva suvremene umjetnosti, intuitivno otvaranje *summi* iskustava i stvaranje osobne *summe* u opusu Dubravke Babić – sve to čitamo i kao oživljavanje smisla umjetnosti. Umjetnica gradi oprostore likovne forme rasta, niže slike opetovanoga energetskoga tijeka koji se obnavlja s ritmom linija, s gustoćom rastera, s elementima magijskog. Umjetnica zapravo bilježi ritmički protok godišnjih doba prepuštajući se empatiji i igri. Neki od tih najnovijih radova podsjetit će nas na efekte arabeske koja potvrđuje prisutnost Magije, prisutnost Duha. Uglavnom, sa svakim kadrom Dubravke Babić zablista nova zapitanost pred prirodnim, dakle pred iskonskim krajolikom, ali i pred duhovnim krajolikom suvremene umjetnosti.

Kada je riječ o opusu, o *summi* autorskih uradaka, svakako valja spomenuti da je opus Dubravke Babić u svim fazama ukazivao na konstantu figuracije uz konstantu ekspresionizma, zapisanog već u izboru motiva: životinje. Dakle, elementi koje možemo svrstati u način izražavanja figuracijom, od osebujnog zoomorfnog do floralnog motiva,

novih stroboskopskih vrijednosti, daju pojašnjenje magijskog “poziva u sliku” Dubravke Babić¹. Naime, njezin interes za zoomorfno i floralno, upućenost na ikonografiju zapisanu u prirodi, na elementarnost životinje i savršenstvo cvijeća, na odnose mijena godišnjih doba potvrđuje ovaj opus posebnim u hrvatskoj suvremenoj umjetnosti. Nadalje, blistavi, koloristički raskošni listovi i platna upućuju na iznimnu (autorsku) alkemiju.

Dubravka Babić izdavaju se tako iz generacijskoga kruga (diplomirala je 1974. u klasi Alberta Kinerta na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu) jer je namah stvorila prepoznatljivu ikonografsku inačicu, određenu posebnim odnosom prema fenomenu crteža. Crtež Dubravke Babić zaista bilježi pomake od fenomena k fenomenu. U skladu s linijama koje najprije opisuju motiv da bi ga potom uvukle u postojanost rastera ili u “dubinu” mrlje postajemo svjesni nenametljive prisutnosti magije. Zapravo, u autorskoj pretvorbi figurativnog crteža Dubravke Babić, prekrivanjem motiva oslobađa se beskrajn prostor slike, podastirući svjedočanstvo magičnosti – od magije risanja i prekrivanja k energiji slike.

Okružuje nas, obuzima, energija koju emitiraju slike Dubravke Babić. Okružuje nas vrtlog geste i boje, transformirajući slojeve slike u “kruge etira”², kako glasi pjesnička reinterpretacija jedne od fraza *moderne*. Od *moderne* do *postmoderne* samo je jedno stoljeće. A malo će koja umjetnica/umjetnik kao Dubravka Babić oživjeti *summu* iskustava sabranih u *postmoderni*. Kao umjetnica uvijek je bila u vrhu likovnih zbivanja, ali nikada nije doslovce podilazila likovnim trendovima; riječju, vrlo se pažljivo odnosila prema baštini suvremene umjetnosti. Okrenuta likovnosti, vizualnom jeziku koliko i poeziji, pojmovnom jeziku, okrenuta modulu³ koliko i ekspresionizmu, Babićeva je gradila opus u slijedu, od animalističkih motiva do čistoga slikarstva određenoga gestualnošću, repeticijom

i mrljom. Tako se konstanta ovoga opusa, zapisana u figuraciji, uronila, utopila i razložila u magmatskom sustavu boja. Prepoznatljivoj figuraciji Babićeva u recentnim radovima oduzima nešto od doslovnosti, nešto od govora motiva, od govora simbola, prekrivajući tako slike najprije gestualnim pa usitnjenijim slojem boje, koji je u konačnici blizak tažizmu.

Promovirati novi ciklus slika Dubravke Babić pod nazivima *Priroda, Cvijeće, Na pjesnikovom grobu* znači govoriti o zreloom autorstvu, o milenijskom ciklusu zaokružena opusa utemeljena u figuraciji. Spomenuli smo modulu. U slučaju Babićeve modulu je konstanta, on svjedoči o svojevrsnom naglašeno autorskom, figurativnom konstruktivizmu, modulu je okosnica njezina opusa. Naglašavamo to jer se novim ciklusom *Priroda* navodno udaljila od figuracije, no to je privid, koji nije slučajan; umjetnica svoj odmak od figuracije postiže prekrivanjem, ali ne i prikrivanjem motiva.

Na simboličkoj razini novi slikarski opus slika Babićeva, a to znači sve što je naslikala u razdoblju od 2000. do 2005., obilježio je gust, gotovo gorući rukopis, koji pripada tvarnosti i ne(s)tvarnosti plamena, realnosti i nestalnosti *pleinaira*. To se slikarstvo u krajnjoj liniji, dakle u današnjici, poistovjetilo s prirodom.

Ako romantizam afirmira krajolik kao mjesto stvarnog kontakta čovjeka s Bogom, onda je *natura* u razdoblju moderne posvećeni prostor koji pamti susret samosvjesnog čovjeka, čovjeka *al pari* s Bogom. Simbolika nature, simbolika prirode u prosequu umjetničkih pravaca 20. stoljeća nikada nije jednostavna. Mističan krepuskularni krajolik kasnog romantizma i novovijek “Land Art” izjednačeni su u pretenzijama na elementarnu spoznaju, čistoću izričaja, na “velespoznaju”.

U novim slikama i crtežima Dubravke Babić otkrivamo prirodu, gorući bitak, zapretanu i otvorenu vatru, sukob i

¹ “Poziv u sliku” – parafraza naslova čuvenog teksta Adriana Stokesa *Poziv u umjetnost*. Stokesovo zanimanje za psihoanalizu dovelo ga je tridesetih godina 20. stoljeća do toga da se i sam podvrgne psihoanalizi s dr. Melanie Klein. Stokesova razmatranja o psihoanalizi umjetnosti polaze u skladu s kleinovskim učenjem od umjetničkog djela kao predmeta žudnje, a ne od umjetničkog djela kao simboličke “predodžbe nagona”, kako se to izvodi iz teorija Sigmunda Freuda. “Dakle, poziv u umjetnost, poziv da se naglašeno poistovjetimo – čija žestina nadilazi poistovjećivanja s ostvarenom strukturom – koji u velikoj mjeri leži u tumačenju procesa ostvarivanja umjetničkog djela. Djelo evocira proces u toku a to je šok u koji možemo biti uronjeni. Premda poziv u umjetnost leži također u onoj sklonosti za prikladnošću...” A. Stokes, *Poziv u umjetnost. Dometi, Časopis za kulturu i društvena pitanja* 12, ICR, Rijeka 1977.

² Transformirajući slojeve slike u “kruge etira”:

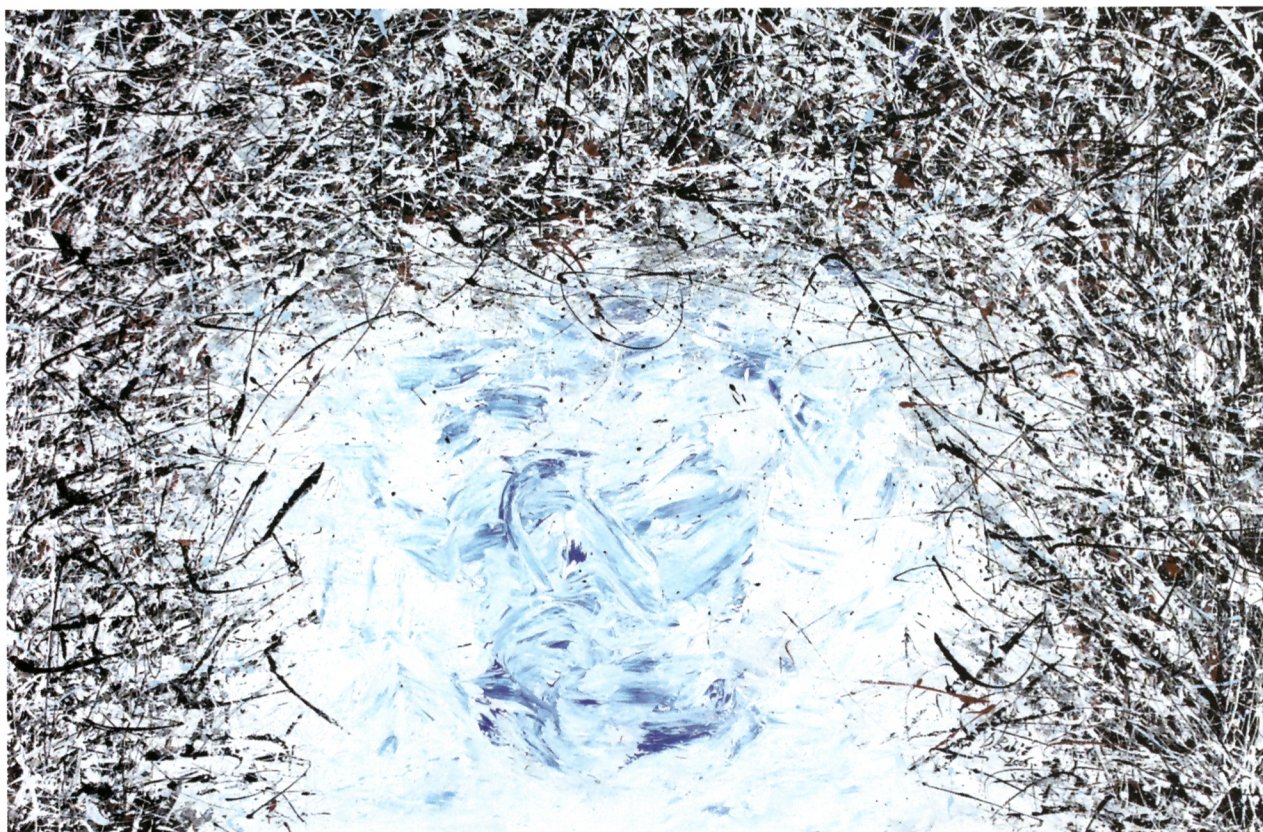
Vrt je savršeno pohranjen u cvijetu. / Pamteći redosljed u nerednom roju, čuva zbroj latica, simetriju svetu / a s jeseni istom prebogot u broju

zapretnog cvijeća bljesne iskrom zvijezda / koje pamti nebo kroz kruge etira to s prvim snježima uz hrpice triješća. / cvijeće sanja vatru, grmlje sanja krila. Otsutna u cvatu, bliska otsutnima / beskrajnih latica, bezmirisno nijema prikaza u magli, vu megljenim snima, /bijela, zvjezdohotna, isprane rumeni noću, mimo sunca cvate krizantema. /Ne pamteć kljanja, tek, tihe studeni. (L. Domić, *Disciplina cvijeća*. Naklada Domić/De Casotti, Zagreb 2004.)

³ Modulu – pojam za sustav mjera (tzv. mjera čovjeka) koje je u 20. stoljeću razradio arhitekt Le Corbusier; modulu je izveden iz riječi “modul”, odnosno riječi “modulus”. – J. Fleming, H. Honour i N. Pevsner, *The Penguin Dictionary of Architecture*. Penguin Books Ltd, Harmondsworth, Middlesex 1980., 209. Pod modulu m1 u matematici se označava količnik mjere neke veličine za njezino preračunavanje iz jednoga sustava u drugi...; 7 u antičkoj arhitekturi označava jedinicu mjere kojom su se određivali odnosi između pojedinih dijelova građevine. Modulu – na latinskom “jedinica mjere”. – V. Anić, I. Goldstein, *Rječnik stranih riječi*. Novi Liber, Zagreb 1999., 860–861.

Spanjolska, 2005., akrilik, platno, 140 x 100 cm

Vjetar na snježištu, 2005., akrilik, platno, 78 x 106 cm

sklad elemenata koji određuju cvijet, livadu, vodu i zrak obojen svjetlošću. U konačnici razotkrivanja slojeva boje otkrivamo kemiju: organsku i anorgansku, zapisanu u trajanju elemenata, primjerice od gestualnosti plamena do grafita nataložena pepela. Što nas to odvodi traženju pojma za organsko u slikarstvu? Je li to ono što afirmira “Art-Brut” i enformel, načine slikanja kojima umjetnik ulazi u strukturu (vlastite) slike, možda možemo kazati u strukturu bitka?

Dubravku Babić ponajprije znamo kao iznimnu grafičarku, no u podlozi njezinih grafika nalazimo osebujan i čudesan crtež koji sluti gestualnost, upućuje na slikarstvo. Stoga je bilo samo pitanje vremena kada će Dubravka Babić proslikati. Na tom tragu antologijska je njezina izložba upriličena u Galeriji “Forum” 2001. godine u Zagrebu, potom u Galeriji “Dora” u Varaždinu i Galeriji “Aluminij” u Mostaru. Hrvatska suvremena umjetnost obogaćena je tada slikama iznimne izražajnosti, formalno na tragu ekspresionizma koji u pamćenje priziva i enformel. U brzom gestualnom ritmu umjetnica oduzima doslovnost figuraciji gradeći ras-

tere prema apstrakciji, no uvijek ostajući na pola puta između motiva i rukopisa. Tako je i danas gotovo do savršenstva dovela prekrivanje motiva, što je odvodi prema apstrakciji, ali ne u apstrakciju. U ciklusima *Priroda* i *Cvijeće* između geste (crtačkog) i mrlje (slikarskog) na njezinoj slici uvijek nalazimo motiv šume, motiv livade, motiv cvijeta. Načinom i pojmovima crtačkog i slikarskog Dubravka Babić, na podlozi mogućnosti moderne i postmoderne, gradi izražajni sklad. U tim novim ciklusima umjetnica je više puta dodirnula istinitost stvaranja, istinitost procesa rada na umjetničkom djelu koji vodi do (samo)spoznaje i do perpetuuma aktualnosti. Jer, uvijek je aktualno ono što je istinito.

Nove slike Dubravke Babić nukaju da široko zahvatimo u povijest suvremene umjetnosti. Njezina slika gori u odnosima boje i neboje, a obnavlja se u gestualnosti poteza. Ono što pjesnik zapisuje kao *želju za povratkom u izvore kreativne samoće, u novi početak, da se iznova započne plemenitošću, da se započne živjeti kreirajući, pišući slikajući* (G. Bachelard), Dubravka Babić ostvaruje izložbom u Palači

U trku, II, 2001., akrilik, platno, 145 x 253 cm

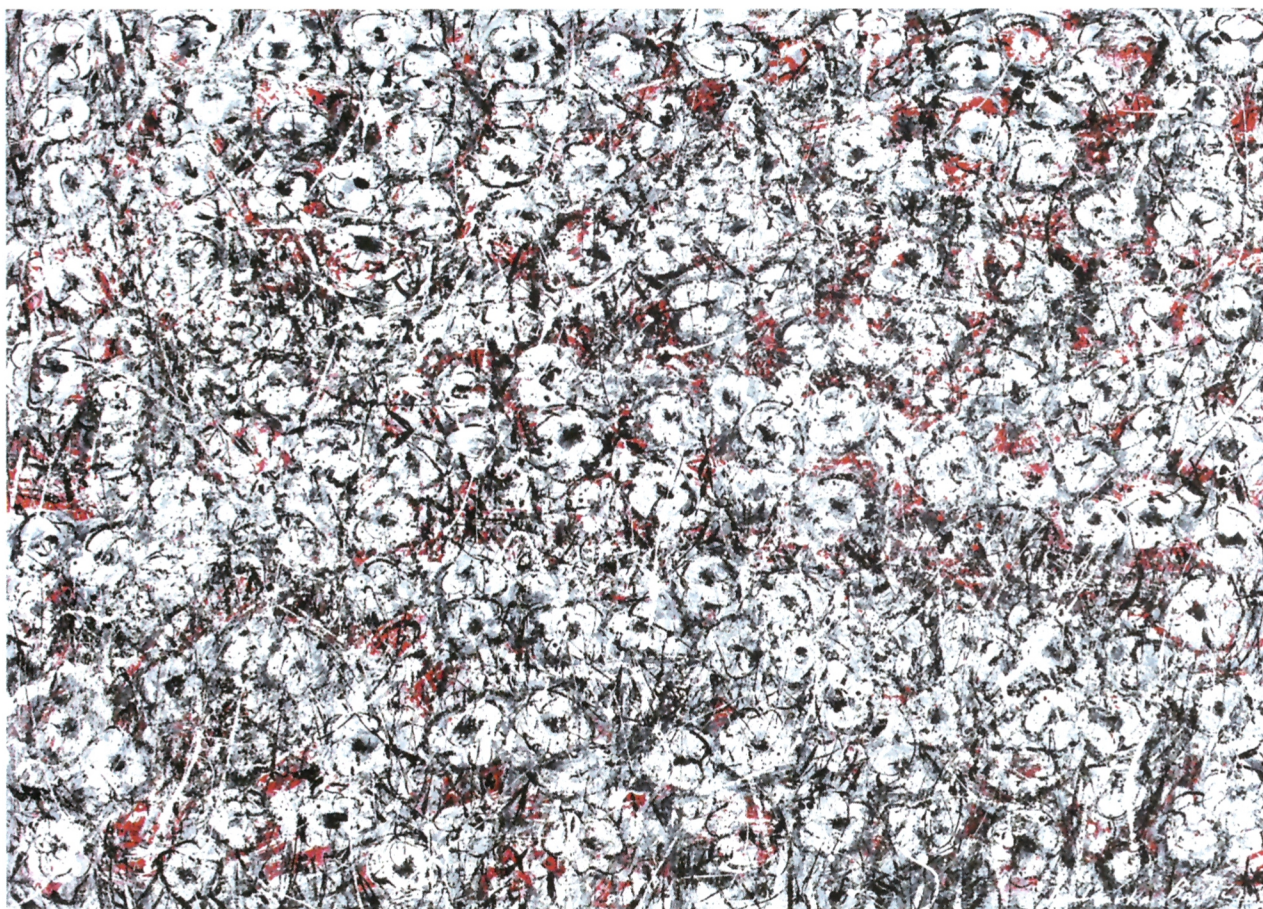
Milesi u Splitu. Uz to valja napomenuti da umjetnica nikada nije osobne inačice pohranjivala u vlastiti muzej utvara, nego, iz izložbe u izložbu, ostvaruje *bachelardovsku* želju za povratkom u prvu sliku, u ono što prethodi umjetnosti, u želju za istinom. Stoga su njezini novi radovi na temu prirode tako logični. Premda gusti slojevi boje prekrivaju motiv granja, motiv cvijeća, u podlozi slike uvijek je figuracija, ono što je odredilo njezin rukopis.

Promatrača će vjerojatno zateći svježina, dojam novoga na tim slikama. Novom izložbom oslobadaju se nove spoznaje o ovom osebujnom autorstvu, spoznaje o nadgradnji gestualnih i ikonografskih inačica, o propitivanju izgrađenoga stila... Stil Babićeve isprepleo je tradicionalno i suvremeno, figuraciju, dakle animalizam, i ikonografske inačice kršćanstva, isprepleo je gestualnost i ekspresiju; sve po čemu je njezin opus ugrađen u povijest suvremene umjetnosti. Pamtimo grafike i crteže gdje je svaki papir, kao i matrica za duboki tisak, emitirao, bolje je kazati emanirao, više od crteža, više od kompozicije primjerene crtežu. Oduvijek pamtimo ovu osobnu energiju, pamtimo bljesak, a

oduvijek znači: od samostalne izložbe u Galeriji Josip Račić u Zagrebu, s početka osamdesetih, u 20. stoljeću. Antologijskom izložbom u Galeriji "Forum", upriličenom dvadesetak godina kasnije, 2001. godine, a također izložbom u Splitu, u milenijskom bezvremenu, Dubravka Babić posvjedočuje nesvakidašnju gestualnu energiju. Ovo se autorstvo dinamikom rasta potvrdilo od figurativnosti prema apstrakciji. Tako se sa svakim kadrom relativiziraju navike čitanja slike, zrcaleći nešto tradicionalno i i puno suvremenoga.

A kako dinamika svjedoči o slikarskom postupku, tako se kadar Dubravkine slike doslovce umnožava: najprije u repetitiji motiva a potom u brzom slikarskom postupku prekrivanja platna (motiva) bojom. No, ne zaboravimo, sve je to proizašlo iz crteža, onoga snažnog Dubravkina crteža koji na jedan starinski način čitanja doživljavamo kao remek-djela.

Prirodama Dubravke Babić prethodile su koride, cvijetu je prethodilo animalno, grobu je prethodila ljubav.

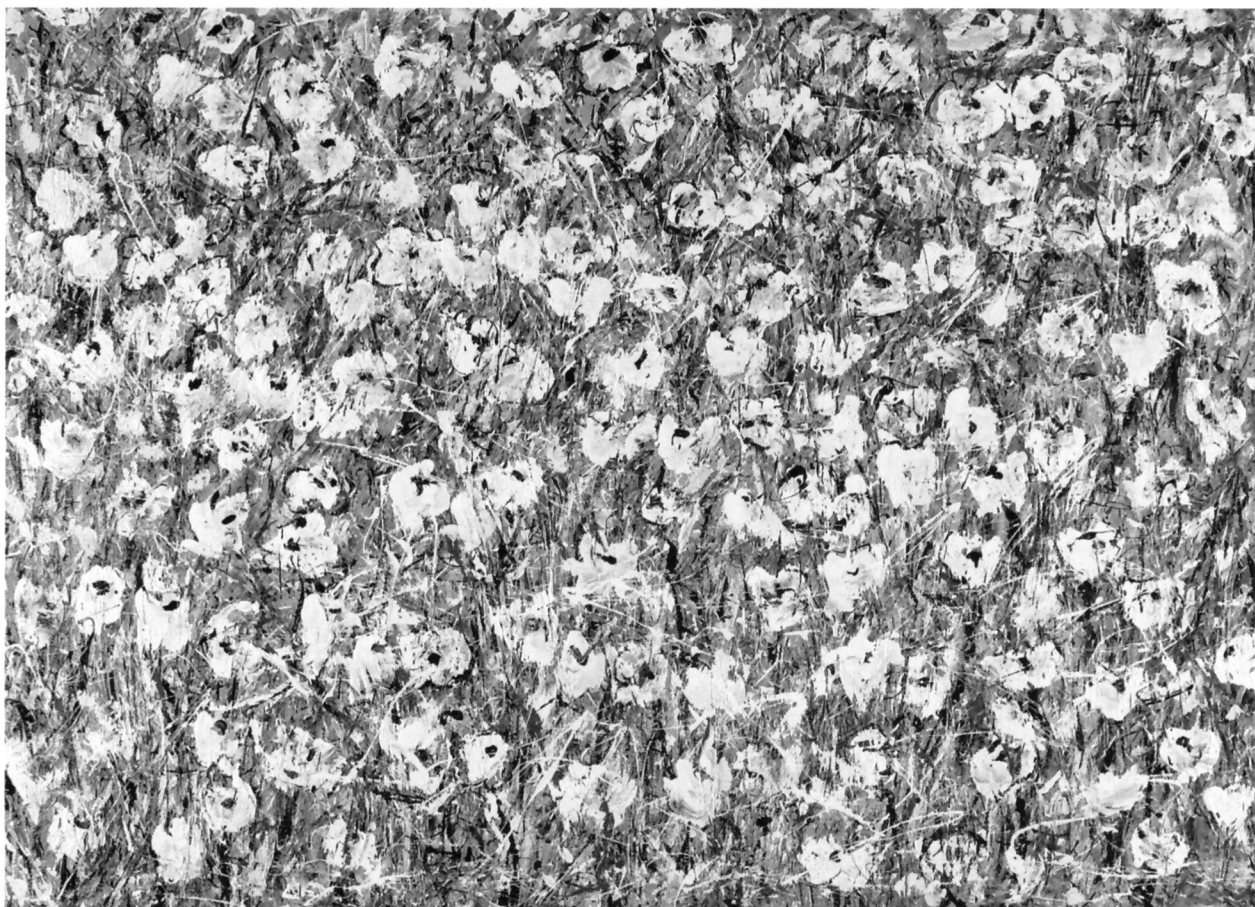

Bijele ruže, 2005., akrilik, platno, 111 x 160 cm

Velikan hrvatske kulture Ljubo Babić, slikar, estetik i filozof slikarstva, danas bismo kazali teoretičar slikarstva, bio je očaran Španjolskom i na tom je tragu hrvatskoj suvremenoj umjetnosti podario najljepše akvarele iz intimnoga putopisnoga dnevnika. Mistična atmosfera arene, mistična atmosfera krajolika, potom prostora crkve kao duhovnoga krajolika, onoga pejzaža duha koji se izražava svjetlošću, dematerijalizacijom prostora osvjetljena iznutra, sve je to zabilježio Ljubo Babić u jednome od najljepših europskih akvareliranih putopisnih ciklusa iz Španjolske. Njegova prezimenjakinja Dubravka Babić također je u vlastiti putopisni ciklus, na tragu europske i hrvatske tradicije, ugradila svoju očaranost Španjolskom. No Dubravkina je Španjolska, bolje je kazati: Dubravkino je Sredozemlje s interesom za Minotaura postalo metaforom umjetničina duhovnoga putovanja. Na tome tragu zoomorfna i antropomorfna figura spojene u jedno rastvaraju se u ujednačenu promicanju arabske prema gestualnoj magmi mrlje, koja se ponavlja upućujući nas na simboliku “perpetuum artes”.

Naime, u ciklusu magmatskih slika s temom koride autorica oživljava repetitivne pokrete toreadora i pikadora, snagu mitske životinje, magmu arene, kovitlac u gestualne tragove crteža. Premda prepoznatljiva ikonografska grupa bika i toreadora, koja u povijesti umjetnosti od romantizma traje na nov način, inačica koja je od Goye do Picassa postala općim mjestom “suvremene mitologije” u interpretaciji Dubravke Babić dobiva konture apstraktnoga krajolika s upisanom konstantnom Minotaura⁴. Animirani krajolik živi u elementu poteza, u gestualnosti, u pigmentu, u elementu boje, u tvornosti naslaga boje. Kao da je u onom posljednjem ili prvom sloju boje oživjela sjena, pokrenuli se grafiti, oživjeli duhovi lovaca i životinja prehistorijskih crteža.

Dubravku Babić je zarana zaintrigirao animalizam u umjetnosti, koji vjerojatno možemo tumačiti i kao krajolik podsvjesti, područje anime. Tako su se u njezinu opusu profilirala karakteristična simbolična mjesta figuracije kojima je svojedobno, na postmoderan način, umjetnica oživljavala

Livada s bijelim cvijećem, 2005., akrilik, platno, 160 x 225 cm

ideje romantizma. Tako i danas, sa svakom slikom prirode i cvijeća oživljavaju ideje ekološke utopije. Sveukupnost prirode doslovce je eksplodirala u tim novim slikama. Na tom tragu uputno je, uz njezine radove s početka trećega tisućljeća, citirati romantizam, koji je, znamo, usmjerio modernu i prosedee umjetničkih pravaca u 20. stoljeću prema inačicama obnovljenima u doba postmoderne pod nazivima neoekspresionizma, neoromantizma, anakronizma... Sve je to, na svoj način, ugrađeno u figuraciju Dubravke Babić.

Ova izvrsna grafičarka, profesorica na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu, danas, 2005. godine, izlazi pred publiku sa slikama u tehnici akrilika na platnu, slikama

naizgled prepoznatljivih motiva, koje u morfologiji i kompoziciji donose novo na starim temeljima. Dubravkini akrilici zaista gore pred nama, blistaju izmjenjujući crveno, bijelo i crno, zeleno, bijelo i modro, izmjenjuju rumenilo, gar i nimalo neutralnu bjelinu svjetlosti. Te nas slike, kao i one iz 2001., podastrte u Galeriji "Forum", fasciniraju metijerskom dvoznačnošću; možemo ih tumačiti i kao crteže kistom, jer ih bitno određuju crtačka virtuoznost i izvorna gestualnost. Kao što se u brzom ritmu nizanja i obrade motiva pojavila mrlja (*Španjolska II*), koja nas je uputila na tektoniku "Art-Bruta", tako se danas u *Prirodama* nižu gusti potezi bojom koji istodobno grade raster i reljef. U rasponu od svojevrsne arabeske do gestualnog rastvaranja motiva Dubravka Babić u ispisanom ritmu niže i poništava crtež ostvarujući slike prirode iz prirode.

U *Prirodama* i *Cvijeću* sadržani su ekspresionizam, tektonička snaga "Art-Bruta" uz asocijacije na enformel i tašizam. Umjetnica je novim kreacijama virtuosno oživjela po-

⁴ Minotaur – paralela s Picassovim Minotaurom. Svakako, Picasso je opsjednut Minotaurom: izradio je 1936. i ciklus grafika *Minotauromahija*, crtao je i slikao Minotaura mnogo puta i zasebno: Minotaura sa ženama, Minotaura s konjima i bikovima, Minotaura u prizorima koride... – V. Horvat Pintarić, *Svjedok u slici*. Matica hrvatska, Zagreb 2001., 234.

vijest umjetnosti, od animalističkih studija zapisanih u protoekspresionizmu Goye i Delacroixa do prekrivanja motiva cvijeća. Uranjanjući u prirodu gradila je vlastite, prepoznatljive inačice, koje će ostati zapisane u povijesti hrvatske suvremene umjetnosti. Napokon, sve što je tijekom godina kadrirala i zapisala, na razini ikonografije animalizma i u smjeru rastvaranja osobnih ikonografskih inačica, vodi istinitosti osobnoga stila³, ostaje živjeti, ostaje blistati u sli-

karstvu na temu nature 2004./2005. godine. Od grafita do tašizma – to je možda sintagma za spontanu, brzo ispisanu gestu koja specifičan crtež približava slikarstvu i tako veliki figurativni opus Dubravke Babić otvara istinitosti novih kreativnih poticaja zapisanih u ekspresionizmu.

³ Najveći majstori moderne ne traže ni ljepotu ni ruznoću, nego istinitost... – V. Horvat Pintarić, *Svjedok u slici*. Matica hrvatska, Zagreb 2001., 9.

Summary

Lilijana Domić

Esthetic and Ecological Utopia in the Art of Dubravka Babić

This article is dedicated to the newest (2000-2005) phase in the art of the distinguished Croatian contemporary painter, draftsman, and print maker, Dubravka Babić, with a particular emphasis on her 2005 exhibition at the Palazzo Milesi in Split, and her cycles entitled "Nature," "Flowers," and "The Poet's Tomb."

Ms. Babić, Professor at the Zagreb Academy of Fine Arts, graduated at the same institution in the class of Albert Kinert, and has been primarily known as draftsman and print maker. However, the richness of her drawing style has been announcing, for a long time, that in the depth of her soul, Ms. Babić is (also) a painter. In a fascinating way combining experiences of expressionism, tachism, and informel, this has come true in the above mentioned cycles, which levitate on the borderline of figuration and abstraction, without, however, losing the sense of the object.

Ms. Babić has elaborated her recent visions much in the spirit of her namesake, the great Croatian 20th century painter and art theoretician, Ljubo Babić, who, fascinated by Spain, left one of the finest sets of Croatian water-colors. The fascination with Spain which Ms. Babić shares resulted in a style of animal energy of the Mediterranean "of the Minotauros," resulting in a very specific variant of neo-expressionism *cum* neo-romanticism in her opus, which represents one of the most authentic moments of current Croatian art scene.